

УДК 316.614.6

Сулова Валерія Олександрівна

аспірант кафедри соціальної допомоги та практичної психології

ФПСП ОНУ імені І. І. Мечникова

ORCID 0000–0003–2209–3941

[https://doi.org/10.18524/2304-1609.2018.1\(47\).145688](https://doi.org/10.18524/2304-1609.2018.1(47).145688)

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ МОЛОДІ ДО ІНШОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА І НАВЧАЛЬНА МОТИВАЦІЯ

В статті надано скорочений огляд підходів до розуміння понять «адаптація», «соціально-психологічна адаптація» і «мотивація до навчання». Актуальними для дослідження є питання про те, що відбувається з самосвідомістю молоді в процесі адаптації до нових умов життя і навчальної діяльності за кордоном, як відбувається входження особистості в різноманітність життєвих ситуацій нового соціокультурного середовища, як молода людина досягає відповідності (сумісності) з іншокультурним середовищем, переосмислює старі цінності і формує нові.

Ключові слова: соціально-психологічна адаптація, навчальна мотивація, соціокультурне середовище.

Актуальність проблеми. Умови сучасного розвитку вищої освіти ставлять перед студентами якісно нові завдання, які охоплюють одночасно проблему засвоєння базових знань та проблему соціально-психологічної адаптації до умов нової для студента системи освіти (вищої). Все більше набуває популярності освіта за кордоном. Новий політичний і освітянський курс України розширює можливості випускників до вступу у будь-який виш не тільки у межах країни, а і за кордоном. Але нові можливості завжди приховують і нові складнощі, перешкоди. Дослідження умов успішного долавання соціально-культурних бар'єрів вимагає нових саме проблем адаптації особистості студента у новому для нього культурному просторі, визначення проблем мотивації до навчання на тлі складнощів, що виникають. Ретельний аналіз впливу умов соціально-психологічної адаптації молоді до іншокультурного середовища на мотивацію до навчання дозволить у подальшому визначити наукові напрями долають соціокультурних бар'єрів у професійному навчанні і можливості інтеграції теоретичного та практичного досвіду інших країн в Україну.

Мета статті. Теоретично обґрунтувати особливості впливу соціально-психологічної адаптації молоді до іншокультурного середовища на навчальну мотивацію студентів.

Об'єкт дослідження. Соціально-культурна адаптація молоді у контексті навчання у виші в іншокультурному середовищі.

Предмет дослідження. Вплив соціально-психологічної адаптації молоді до іншокультурного середовища на навчальну мотивацію.

Основна частина. Загальновідомо, що ефективність фахової підготовки студента передовсім залежить від того, наскільки успішно молода людина

пристосована до самостійної діяльності та подальшого прийняття себе у новій соціальній ролі — «студент» та дії щодо саморозвитку. Труднощі, що з'являються, пов'язані насамперед із потребами пристосування до нового середовища, відмінного від того, до якого звикла молода людина (у минулому це шкільне середовище та вимоги); з прагненням посісти певну позицію у новій формі навчання, отримати визнання особистості, підтримку, довіру з боку нового оточення задля комфортного почування у ньому. Зазначений факт може бути сильно ускладненим умовами соціальної активності студента, що не напряму залежать від навчання у вищі, але які впливають на мотивацію до навчального процесу та якість адаптації не тільки до умов освіти, а і до нового культурного середовища. Йдеться про навчання та соціально-психологічну адаптацію студента в іншій країні з культурними умовами та соціальним простором, які відрізняються від того, у якому звично перебувати особистості. Можливості формування механізмів ефективного долаання проблем, що виникають, відбивається і на силі мотивації до засвоєння знань та науково-дослідницькій активності студента.

Варто відмітити, що соціально-психологічна адаптація особистості студента в іншій країні включає не тільки сам процес адаптації у системи вищої школи, але і процес входження особистості до соціально-рольових зв'язків іншої країни та оволодінням новими для особистості соціальними нормами, цінностями, соціальним досвідом тощо іншого соціокультурного простору. Тобто ефективність соціально-психічної адаптації прямо залежить від організації мікросоціальної та макросоціальної взаємодії студента, що впливає і на мотивацію навчання та успішність оволодіння професійними знаннями та навичками.

На початку важливо проаналізувати явище адаптації та соціально-психологічної адаптації молоді до навчання. Аналіз спеціальної літератури допоміг визначити поняття «психологічна адаптація», яка досліджується у працях Б. Г. Асмолова, Г. О. Балла, Л. С. Виготського, І. С. Кона, А. В. Петровського, В. А. Семиченко [13] та ін.; «соціально-психологічна адаптація» — у працях О. І. Зотової, Б. П. Паригіна, Г. І. Царегородцева та ін.

Загалом це поняття універсальне. Існування різнопланових визначень явища адаптації обумовлено специфікою існуючих наукових підходів та шкіл. У різних джерелах [5] зустрічається інформація, про введення першого визначення Аубертом у контексті співвідношення дії подразників на органи зору і слуху. Надалі проблеми адаптації отримали розвиток в рамках еволюційної теорії і загальної біології. Основні первинні дослідження проблеми адаптації знаходяться у організоцентричному, а надалі у популяційноцентричному та біоцентричному підходах. У рамках визначених підходів адаптацію розглядають як реакцію організму людини на певні зміни у середовищі (у біологічному, соціологічному сенсах) за провідної ролі будь-якої з фізіологічних систем: нервової — І. П. Павлов, І. М. Сеченов; генетичної — Е. Майер; ендокринної — Г. Сельє; статевої — З. Фрейд [5].

Соціологічний контекст поняття «адаптація» дозволяє ширше та ґрунтовніше розглянути соціальну сторону адаптації молоді та мотивації її на-

вчання. При цьому адаптація розглядається як процес активного пристосування індивіда до змінного середовища за допомогою соціальних засобів і передбачає засвоєння відносно стабільних умов середовища. Особливість цього підходу дозволяє розглянути співвідношення процесів адаптації та соціалізації особистості, де адаптація може розглядатися як складова процесу соціалізації [5]. Саме такий підхід допоможе нам визначити адаптацію молоді до іншокультурного середовища в контексті навчального процесу як ступінь її соціалізації. При цьому відбувається не лише інтеграція особистості в іншокультурне середовище, але й постійний, неперервний професійний і особистісний розвиток, зміна мотивації до навчання та самореалізація. Саме соціологічні дослідження адаптації допоможуть нам виявити та проаналізувати чинники, що сприяють формуванню найефективнішої, активної форми адаптації в іншокультурному соціумі (О. В. Вітенберг, І. О. Милославова) і виявити ступінь впливу визначених чинників на мотивацію до навчання [4; 10].

Динаміка взаємодії процесів адаптації та соціалізації особистості лягла в основу адаптивно-розвивальної концепції соціалізації. Коротко її сутність полягає в аналізі соціалізації як взаємодії людини протягом життя з довкіллям шляхом зміни адаптації у кожній зі сфер її життєдіяльності (М. П. Лукашевич) [9]. Також у рамках такого підходу соціальну адаптацію особистості вивчали Д. О. Андреева, М. П. Лукашевич [9], В. В. Москаленко, В. А. Семиченко [13] та ін. Період 60–80 рр. ХХ ст. містить трактовку та дослідження поняття «адаптація» у єдності з соціальними умовами життя суспільства.

Як що розглядати поняття «соціально-психологічна адаптація», то воно частіше розглядається у контексті динаміки взаємодії особистості і групи, де особистість виступає у суб'єт-об'єктних відносинах до адаптації, а група (соціум), яка стабільна у своїй активності, може бути і механізмом адаптації особистості. У зарубіжній психології соціально-психологічна адаптація розглядається як процес і як стан, що потребують професійного терапевтичного впливу або особистісного розвитку з метою набуття соціальних навиків для успішності адаптації (Л. Росс, В. Франкл, Е. Фромм та ін.) [12; 15; 16].

У теорії когнітивного дисонансу поняття «адаптація» особистості може розглядатися лише в конкретній ситуації через категорію «напруженості систем» К. Левіна. Таким чином, адаптація — це рух від емоційного дискомфорт до консонансу (Л. Фестінгер) [14].

У психоаналізі «адаптація» визначається як спроба уникнути відчуття тривоги і зміна своїх імпульсів до соціально прийнятних дій та думок у контексті активації захисних механізмів особистості.

У теорії А. Адлера адаптація визначається як фрустраційний досвід особистості, що призводить до набуття негативного або позитивного досвіду адаптації і визначає соціальну корисність для людини. Таким чином, якщо конфлікт позитивно розв'язано, особистість набуває позитивну адаптацію (А. Адлер), а за Е. Еріксоном — навпаки. У роботах А. Адлера, З. Фрейда та Е. Еріксона процес адаптації зводиться до спрощеної схеми

«конфлікт — тривога — захисна реакція». При цьому адаптація — це стійка рівновага до вимог соціуму та інтеграція особистості в ньому.

Ж. Піаже поняття адаптації розглядає як активну взаємодію людини із середовищем. За Е. Фроммом [16] процес адаптації призводить до певних особистісних новоутворень, що визначено як соціальний характер. Соціальний характер особистості — це результат динамічної адаптації людської природи до існуючого суспільного ладу, оточення.

Більш прагматичне розуміння процесу адаптації через користь, вигоду, успіх ми зустрічаємо у роботах В. Франкла (логотерапія) [15].

Якісно іншим є погляд на адаптацію у концепції самоактуалізації А. Маслоу. При цьому адаптація особистості залежить від її мотивації. Чим вища ієрархія мотивів, тим більше свободи вибору в особистісному зростанні і, як наслідок, успішності адаптації (рух, розширення свідомості, самоактуалізація) [17].

Однак суто психологічний погляд на проблему адаптації вимагає динамічного погляду на проблему. Для нас процес адаптації — це процес зміни станів її суб'єкта, це перебудова психіки особистості під впливом об'єктивних чинників середовища, зміна форми або змісту психічних реакцій зі зміною всіх характеристик психіки конкретного індивіда.

Також суттєвий для нашого дослідження соціально-психологічної адаптації молоді до іншокультурного середовища діяльнісний підхід. Він невідривно поєднує взаємодію особистості, яка адаптується, із середовищем адаптації, що виступає причиною появи адаптивної потреби. Процес адаптації особистості спрямовано на підтримання рівноваги в межах психічного життя, а також між індивідом та його оточенням. (Г. В. Єльнікова) [6].

Однак у своїх теоретичних дослідженнях ми відштовхуємось від певних особливостей, які впливають на соціально-психологічну адаптацію відповідно до різних її рівнів: рівень іншомовного та іншокультурного середовища; рівень колективу студентів, з якими навчається особистість; безпосереднє соціальне оточення (яке може бути як іншокультурним, так і ні); особистісна адаптованість людини тощо. Соціально-психологічна адаптація особистості зумовлена об'єктивним характером змін, що відбуваються у навколишньому середовищі та людській свідомості. Процес адаптації особистості в умовах іншокультурного середовища важливо розглядати з опорою на всі змістові сторони її навчальної і наукової діяльності, спілкування, у контексті розвитку її свідомості й ціннісних відносин. Як наслідок дії взаємопов'язаних динамічних характеристик ми отримуємо певне «дзеркало» успішності соціально-психологічної адаптації особистості в іншокультурному середовищі, а саме мотивацію до навчання як основної цілі перебування студента у цьому середовищі.

Метою процесу соціально-психологічної адаптації до іншокультурного середовища у навчанні є адаптована до соціуму особистість з достатньо високими показниками мотивації до навчання, яка не лише реагує на динаміку взаємовідносин в оточенні, а й бере активну участь у створенні а розвитку власних адаптивних механізмів. Набуття особистістю певного до-

свіду пристосування до змінних умов соціуму з іншою культурою виступає для неї у майбутньому підґрунтям для подолання нових перешкод не тільки у навчанні.

Також для нашого дослідження важливо проаналізувати саму проблему мотивації до навчання. Але ми навмисно обмежуємо визначену проблему аналізом впливу соціально-психологічної адаптації студентів на формування позитивної мотивації до навчання, надалі уточнюючи особливості умов іншокультурного середовища перебування студентів.

Аналіз наукових робіт говорить про те, що стійку позитивну мотивацію до навчання розуміють як мотивацію, засновану на власних потребах та інтересах особистості, що не вимагає додаткових зовнішніх стимулів іншокультурного оточення [17]. Однак вважаємо, що умови іншокультурного середовища — один з динамічних факторів, які можуть сприяти формуванню бажання професійного навчання та самовдосконалення. Також ця думка протиречить сенсу всіх заходів, спрямованих на адаптацію студентів не тільки у культурно незнайомому суспільстві.

Недооцінка навчально-виховних можливостей адаптаційної роботи зі студентами в чужому етнокультурному середовищі значно зменшує ефективність та змістовність професійної підготовки цих випускників.

Аналіз сучасної літератури виявляє проблему відсутності єдності у визначенні сутності поняття мотивації. Під поняттям «мотивація» розуміють декілька психологічних явищ, а саме:

1) систему факторів або сукупність причин, які спрямовують людину до виконання певних дій чи бездіяльності, спонукають до активності;

2) усвідомлене використання цілої системи збудників, які сприяють активізації діяльності;

3) процес розгортання системи збудників, який безпосередньо відбувається в структурі відповідної діяльності [13, с. 34].

Для нас мотивація до навчання — це сукупність причин соціально-психологічного характеру, що визначає поведінку людини, її спрямованість і активність у навчанні. Відповідно до робіт А. О. Реана [11] висока позитивна мотивація може відіграти роль чинника, який компенсує певною мірою недостатність високих здібностей. Отже мотиваційна складова навчальної діяльності охоплює пізнавальні потреби, мотиви і сенси навчання. Логічним висновком є той, що процес навчання з позитивною мотивацією має високими потребами потреби у самовдосконаленні, самореалізації та самовираженні.

Мотиви, що стимулюють молодь до навчання, М. І. Алексеева, Л. І. Божович та інші поділяють на пізнавальні мотиви навчання та широкі соціальні мотиви [1; 2; 7; 13]. Пізнавальні мотиви пов'язані з самим змістом навчального процесу та процесом навчальної діяльності. До цієї групи мотивів відноситься інтерес до обраної спеціальності, потреба у пізнанні нового в обраній галузі, допитливість тощо. Обов'язковим у даному випадку є формування їх під впливом процесу пізнавальної активності з наявністю обов'язкової позитивної емоційної компоненти, що стимулює молодь до навчальної діяльності. На появу та розвиток пізнавальних мотивів впливають як індивідуально-психологічні фактори, так і педагогічні умови про-

цесу навчання. Тому крім потреб, здібностей, нахилів, інтересів молоді, для формування пізнавальних мотивів слід враховувати і процес організації навчальної діяльності і заходи з навчальної адаптації молоді до іншопсихологічного середовища. Адже це відіграє досить значну роль у розвитку позитивної мотивації до навчальної діяльності.

Широкі соціальні мотиви пов'язані зі стосунками студента з та навколишнім іншопсихологічним оточення, наявністю потреби та змоги у спілкуванні з іншими людьми, а також у їх оцінці, схваленні. Формування широких соціальних мотивів пов'язано безпосередньо з самим іншопсихологічним середовищем, а точніше його діяльністю як самого по собі так і відносно молоді людини. Ця група мотивів проявляється у прагненнях особистості, повазі до іншої культури, традицій, релігії тощо. Широкі соціальні мотиви, у свою чергу, можуть бути поділені на мотиви за джерелом виникнення, змістом (суттю) та її спрямованістю [1, с. 10]: суспільно-політичні; професійно-ціннісні; комунікативні та соціального престижу, до самовдосконалення та порядку речей другорядного значення [2].

Зазвичай у навчальній діяльності молодь керується не лише пізнавальними або соціальними мотивами у чистому вигляді, найчастіше ми можемо побачити їх поєднання, яке справляє найбільш сприятливий вплив на особистість студента з метою підвищення інтересу до навчання та прагненням досягати успіху у професійній діяльності або соціальних контактах. Формування позитивної мотивації до навчання у молоді (взагалі, не тільки у іншопсихологічному середовищі) відбувається в умовах, коли студентові вдається пов'язати мету діяльності з його особистісними цінностями та потребами. Чим більше особистісні цінності студентів пов'язані з результатом майбутньої діяльності (оволодінням професійними знаннями, уміннями та навичками), тим більше внутрішні мотиви сприяють розвитку мотивації особистості до навчання.

Обидві групи мотивів пов'язані зі ступенем адаптації до іншопсихологічного середовища молоді людини і визначають якість цієї адаптації.

Значну роль у формуванні позитивної мотивації до навчання, незалежно від культурного середовища, відіграє співробітництво між педагогічним колективом та студентами, а також особливості спілкування у студентському середовищі, яке відбувається в навчальному процесі.

Аналіз сенсу та ступеня впливу мотивів на успішність навчання говорить про те, що без конкретних цілей навчання мотиви створюють лише потенційну можливість професійного розвитку молоді людини, реалізація якої відбувається саме завдяки її діяльності та адаптації в іншопсихологічному середовищі [3]. Таким чином, мотиви навчання реалізуються завдяки цілям, які ставить перед собою молода людина, що навчається в іншопсихологічному середовищі, та способам досягнення визначених цілей. Це свідчить про тісний взаємозв'язок цілей та мотивів навчання і взаємозв'язок мотивації до навчання та адаптації в іншопсихологічному середовищі молоді людини.

Сила мотивів, цілі та якість адаптації в іншопсихологічному середовищі залежать від суми існуючих обставин, віку студентів, їх індивідуальних та психологічних особливостей. Саме від всіх цих обставин і залежатиме, які

саме мотиви будуть провідними для того чи іншого студента, яку роль для нього вони будуть відігравати та як саме спрямовуватимуть його діяльність.

Однак варто відмітити, що остаточного висновку відносно першочергової адаптації до іншокультурного середовища або позитивної мотивації до навчання студента нами не визначено. Але остаточно можна підсумувати, що для формування позитивної мотивації молоді до навчання слід використовувати різні психолого-педагогічні методи впливу на студентів та їх адаптацію, наприклад, заходи щодо адаптації студентів до іншокультурного середовища, нові технології стимулювання наукової активності молодих людей тощо. Саме цьому ми спробуємо приділити більше уваги у подальших дослідженнях.

Висновки: Найбільш актуальною для сучасної освітньої системи є проблема мотивації навчання студента і його ефективної (психологічної, соціальної, соціально-психологічної), її результатів, коли загальна ефективність адаптації студентів до умов іншокультурного середовища.

Отже, загальний процес адаптації — це складне явище, яке має певну структуру. Кожний структурний компонент адаптації є системою, яка включає: об'єктивні фактори; відносини, що виникають у людини, яка адаптується до взаємодії в іншокультурному середовищі; індивідуальні особливості людини, що відповідають (або не відповідають) вимогам нової системи функціонування особистості.

Відсутність єдності визначення поняття «мотивація» свідчить про різнобічність аспектів цього питання, а також про складність та багатозначність самої мотивації.

Поняття «мотивація» є складним феноменом у психології. Визначене поняття ми розуміємо як систему мотивів або стимулів, чинників, що детермінують конкретну діяльність, поведінку особистості (у конкретному дослідженні — мотивацію до навчання, яка ускладнена умовами іншокультурного середовища).

Мотиви, що стимулюють молодь до професійного навчання, поділяються на дві групи: пізнавальні мотиви навчання та широкі соціальні мотиви. Обидві групи мотивів впливають на якість адаптації до іншокультурного середовища молодої людини.

Список використаних джерел та літератури

1. Алексеева М. І. Мотиви навчання учнів / М. І. Алексеева. — К. : Радянська школа, 1974. — 120 с.
2. Бабанский Ю. К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе / Ю. К. Бабанский. — М. : Просвещение, 1985. — 208 с.
3. Бланк Т. В. Формування позитивної мотивації як фактора успіху навчальної діяльності молодших школярів / Т. В. Бланк // Початкове навчання та виховання : наук.-метод. журн. — Харків : Основа, 2009. — № 16/18. — С. 2–9.
4. Витенберг Е. В. Социально-психологические факторы адаптации к социальным и культурным изменениям: автореф. дис. ... канд. психол. наук / Е. В. Витенберг. — СПб., 1995. 16 с.
5. Галус О. М. Педагогічне управління адаптацією майбутніх учителів у системі ступеневої освіти: автореф. дис. ... доктора педагогічних наук : спец. 13.00.06 «Теорія та методика управління освітою» / О. М. Галус. — Київ, 2009. — 50 с.

6. Сльникова Г. В. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи / Г. В. Сльникова, Т. А. Борова, О. М. Касьянова та ін.: за загальною редакцією Г. В. Сльникової. — Чернівці: Технодрук, 2009. — 572 с
7. Изучение мотивации поведения детей и подростков / под ред. Л. И. Божович, Л. В. Благонадежиной. — М. : Педагогика, 1972. — 352 с.
8. Левин К. Намерение, воля и потребность / К. Левин. — М., 1970. — 62 с.
9. Лукашевич Н. П. Теория и практика самоменеджмента: учеб. пособие / Н. П. Лукашевич. — 2-е изд., испр. — К.: МАУП, 2002. — 360 с.
10. Милославова И. А. Понятие и структура социальной адаптации: автореф. дис. ... канд. филос. наук / И. А. Милославова. — Л., 1974. — 24 с.
11. Реан А. А. Психология адаптации личности. Анализ. Теория. Практика / А. А. Реан, А. Р. Кудашев, А. А. Баранов. — СПб.: Прайм-Еврознак, 2008. — 480 с.
12. Росс Л. Человек и ситуация. Перспективы социальной психологии / Л. Росс, Р. Нисбетт; [пер. с англ. В. В. Румынского; под ред. Е. Н. Емельянова, В. С. Магуна]. — М.: Аспект Пресс, 1999. — 429 с.
13. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологии. Модуль «Направленность». (Лекции, практические занятия, задания для самостоятельной работы). — К. : Миллениум, 2004. — 521 с.
14. Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса / Л. Фестингер; [пер. А. Анистратенко, И. Знаешева, А. Аллахвердов]. — СПб.: Издательство «Э», 2018. — 320 с.
15. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл; пер. с англ. и нем.; общ. ред. Л. Я. Гозмана, Д. А. Леонтьева; вст. ст. Д. А. Леонтьева. — М.: Прогресс, 1990. — 368 с.
16. Фромм Э. Душа человека / Э. Фромм. — М.: Транзиткнига, 2004. — 572 с.
17. Черняк Н. О. Формування мотивації студентів до навчання у ВНЗ [Електронний ресурс] / Н. О. Черняк // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. — 2013. — № 38–39. — С. 388–393. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2013_38-39_63

REFERENCES

1. Alekseeva, M. I. (1974). *Motivi navchannya uchniv [Motives of teaching students]*. Kiev: Radyanska shkola [in Ukrainian].
2. Babanskiy, Y. K. (1985). *Metody obucheniya v sovremennoy obsheobrazovatelnoy shkole [Training methods in modern secondary school]*. Moskva: Prosveschenie [in Russian].
3. Blank, T. V. (2009). Formuvannya pozitivnoi motivatsii yak faktoruu uspihu navchalnoi diyalnosti molodshih shkolnyariv [Formation of positive motivation as a factor of success of educational activity of junior pupils]. *Pochatkove navchannya ta vihovannya: nauk.-metod. zhurnal. — Primary education and education: scientific methodical journal, Vol. 16, 18, 2–9*. Harkiv: Osnova [in Ukrainian].
4. Vitenberg, E. V. (1995). Sotsialno-psihologicheskie faktoryi adaptatsii k sotsialnyim i kulturnym izmeneniyam [Socio-psychological factors of adaptation to social and cultural changes]. *Extended abstract of candidate's thesis. Saint Petersburg* [in Russian].
5. Galus, O. M. (2009). Pedagogichne upravlinnya adaptatsieyu maybutnih uchiteliv u sistemi stupenevoi osviti [Pedagogical Management of Adaptation of Future Teachers in the System of Graduate Education]. *Extended abstract of Doctor's thesis. Kiev* [in Ukrainian].
6. Elnikova, G. V. (2009). *Adaptivne upravlinnya: sutnist, harakteristika, monitoringovi sistemi: kol. monografiya [Adaptive management: essence, characteristics, monitoring systems]*. G. V. Elnikova, T. A. Borova (Ed.). Chernivtsi: Tehnodruk.
7. Bozhovich, L. I. & Blagonadezhinoy, L. V. (1972). *The study of the motivation of the behavior of children and adolescents*. Moskva: Pedagogika [in Russian].
8. Levin, K. (1970). *Namerenie, volya i potrebnost [Intention, will and need]*. Moskva [in Russian].
9. Lukashevich, N. P. (2002). *Teoriya i praktika samomenedzhmenta [Theory and practice of self-management]*. (2 ed.). K.: MAUP [in Russian].
10. Miloslavova, I. A. (1974). *Ponyatie i struktura sotsialnoy adaptatsii [The concept and structure of social adaptation]*. *Extended abstract of candidate's thesis. Leningrad* [in Russian].
11. Rean, A. A. (2008). *Pshihologiya adaptatsii lichnosti. Analiz. Teoriya. Praktika [Psychology of personal adaptation. Analysis. Theory. Practice]*. Sanct Peterburg: praym-EVROZNAK [in Russian].

12. Ross, L. & Nisbett, R. (1999). *Man and the situation. Perspectives of social psychology.* (V. V. Rumynskii, Trans). Moskva: Aspekt Press.
13. Semichenko, V. A. (2004). *Problemyi motivatsii povedeniya i deyatelnosti cheloveka. Modulniy kurs psihologii. Modul «Napravlenost» [Problems of motivation of behavior and human activity. Modular course of psychology. The module «Orientation»].* K.: Millenium [in Russian].
14. Festinger, L. (2018). *Theory of cognitive dissonance* (A. Anistratenko, I. Znaesheva & A. Allahverdiv, Trans). Sanct Peterburg: OOO «Izdatelstvo«E».
15. Frankl, V. (1990). *Man in Search of Meaning* (Ya. Gozman & D. A. Leontev, Trans). Moskva: Progress.
16. Fromm, E. (2004). *Dusha cheloveka [The soul of man].* Moskva: Tranzitkniga [in Russian].
17. Chernyak, N. O. Formuvannya motivatsii studentiv do navchannya u VNZ [Formation of students' motivation for studying at higher educational institutions]. *Problemi inzhenerno-pedagogichnoi osviti — Problems of engineering and pedagogical education, Vol.38–39, 388–393.* Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2013_38-39_63 [in Ukrainian].

Сулова Валерия Александровна

аспирант кафедры социальной помощи и практической психологии
Одесский национальный университет имени И.И.Мечникова

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ АДАПТАЦИЯ МОЛОДЕЖИ К ИНОКУЛЬТУРНОЙ СРЕДЕ И УЧЕБНАЯ МОТИВАЦИЯ

Резюме

В статье дан сокращенный обзор подходов к пониманию понятий «адаптация», «социально-психологическая адаптация» и «мотивация к обучению». Актуальными для исследования являются следующие вопросы: что происходит с самосознанием молодежи в процессе адаптации к новым условиям жизни и учебной деятельности за рубежом, как происходит вхождение личности в разнообразие жизненных ситуаций новой социокультурной среды, как молодой человек достигает соответствия (совместимости) с инокультурной средой, переосмысливает старые ценности и формирует новые.

Ключевые слова: Социально-психологическая адаптация, учебная мотивация, социокультурная среда.

Suslova Valeriya

Postgraduate student of the Department
of Social Assistance and Practical Psychology
Odessa National I. I. Mechnikov University

SOCIO-PSYCHOLOGICAL ADAPTATION OF YOUNG PEOPLE TO THE NEW SOCIO-CULTURAL ENVIRONMENT AND EDUCATIONAL MOTIVATION

Abstract

The article gives a brief overview of the approaches to understanding the concepts of «adaptation», «social-psychological adaptation» and «motivation to study». The author tries to answer questions about what happens to the youth's self-awareness in the process of adaptation to new living conditions and educational activity abroad, how the personality enters into the diversity of life situations of the new socio-cultural

environment, how the young person achieves conformity (compatibility) with the new cultural environment, how to rethink old values and creates new ones.

Student's effectiveness of professional training first of all depends of how successful the young man is adapted for independent activity and further acceptance of himself in the new social role — «student» and actions on self-development. Possibilities of forming mechanisms of effective overcoming of problems (mechanisms of adaptation) that arise directly affect and the strength of motivation to study a student who is studying in a other cultural environment.

In general, the concept of «adaptation» as well as «motivation» are universal. The existence of diverse definitions is due to the specifics of existing scientific approaches and schools. Depending on the approach and understanding of the concept, the strategy of overcoming the existing problems of adaptation and motivation to study students in a other cultural environment is solved.

The main primary studies of the problem of adaptation are located in the organism-centered, population-centered, biocentric approaches, sociological, psychological. However, a purely psychological look at the problem of adaptation requires a dynamic look at the problem.

The process of adapting the individual in the conditions of the other cultural environment of students is important to consider, based on all the content of its educational and scientific activities, communication, in the context of the development of its consciousness and value relationships. As a result of this aggregate of the interrelated dynamic characteristics, we obtain a certain «mirror» of the success of the social-psychological adaptation of the individual in a other cultural environment, namely the motivation to study as the main purpose of the student's stay in this environment.

For us, the motivation for learning is a combination of the causes of the socio-psychological nature that determines human behavior, its orientation and activity in learning. From the analysis of the meaning and degree of influence of the motives for the success of the training, it is said that without motives, the motives create only a potential opportunity for the professional development of a young person, the realization of which is precisely due to its activities and adaptation in a other cultural environment. Thus, the motives of learning are realized due to the goals set by the young person and the ways of achieving them in a other cultural environment.

Key words: Socio-psychological adaptation, educational motivation, socio-cultural environment.

Стаття надійшла до редакції 14.06.2018